

9. Kock F., Norfelt A., Josiassen A., Assaf A., Tsionas E. Understanding the COVID-19 tourist psyche: The Evolutionary Tourism Paradigm. *Annals of Tourism Research*. November 2020. Vol. 85. Article 103053.
10. Koens K., Postma A., Papp B. Is overtourism overused? Understanding the impact of tourism in a city context. *Sustainability*. 2018. Vol. 10. No 12. pp. 1-15.
11. Mihalic T. Conceptualising overtourism: A sustainability approach. *Annals of Tourism Research*. Vol. 84. September 2020. Article 103025.
12. Novelli M., Gussing Burgess L., Jones A., Ritchie B.W. 'No Ebola...still doomed' – The Ebola-induced tourism crisis. *Annals of Tourism Research*. Vol. 70. May 2018. pp. 76-87.
13. Pasquinelli C., Trunfio M. Reframing urban overtourism through the Smart-City Lens. *Cities*. Vol. 102. July 2020. Article 102729.
14. Sigala M. Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research. *Journal of Business Research*. Vol. 117. September 2020. pp. 312-321. 2020.
15. The Airbnb Invasion of Barcelona. – URL: <http://www.newyorker.com/magazine/2019/04/29/the-airbnb-invasion-of-barcelona> (дата звернення: 17.01.2022).
16. The travel & tourism competitiveness report 2019: Travel and Tourism at a Tipping Point. – URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf (дата звернення: 17.01.2022).
17. Ugur N.G. & Akbiyik A. Impacts of COVID-19 on global tourism industry: A cross-regional comparison. *Tourism management perspectives*. September 2020. Vol. 36. Article 100744.
18. Yang Y., Zhang H., Chen X. Coronavirus pandemic and tourism: Dynamic stochastic general equilibrium modeling of infectious disease outbreak, *Annals of Tourism Research*. March 2020. Article 102913.

Михаліна Б.

магістрантка II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – доц. Гавришюк Б. Б.

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ В МЕЖАХ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО РЕГІОНУ

В багатьох сучасних дослідженнях наявність етнічного розмаїття у межах певних держав часто вважаються джерелом напруги та конфліктів. Різне трактування минулого або шляху майбутнього розвитку країни представниками відмінних етнонаціональних спільнот сприймається як таке, що веде виключно до непорозумінь чи безпідставних вимог до титульного етносу тощо. Проте така думка стереотипна. Адже існування та виокремлення, наприклад, об'єднувачих етнополітичних процесів, яким притаманні сили доцентрового спрямування, дає змогу стверджувати про наявність конструктивного потенціалу етнокультурного фактора. Цієї думки дотримується і М. Дністрянський: «У більшості випадків етнополітичні процеси стали джерелом конструктивного

державотворення, прогресу, оновлення суспільства на демократичних засадах і його культурного піднесення. Тому взаємовідносини етнонаціональної і політичної сфер, залежно від їхнього характеру, поєднують і конструктивний потенціал, і небезпеки дестабілізації, породжуючи необхідність їхньої оптимізації» [1, с. 5].

Водночас етнокультурні особливості є складним переплетенням факторів, що традиційно можна позначити як складові характеристики геопростору – економічний, ідеологічний, інформаційно-кібернетичний, соціокультурний, соціально-політичний, які покликані підтримувати державницький організм як життєздатну частину просторової архітектури світу. Означені чинники формують складну спатіальну геополітичну структуру, що обумовлює формування нових типів просторової організації державницького життя [2, с. 103].

Західноукраїнський регіон представляє собою унікальну територію порубіжжя з складною системою історико-географічних міжетнічних взаємин та значного впливу країн, які мали та мають безпосередню контактність з областями цього макрорегіону України.

Сучасні дослідження зазвичай, розглядають специфіку етнокультурних взаємини у регіоні в узагальненому вигляді, не враховуючи специфіку етнополітичних та етнонаціональних процесів, їхнє інституційне наповнення. Зокрема це стосується соціокультурних та етнокультурних вимірів дихотомії «свій»/«чужий», виокремлення суб'єктів та визначення тенденцій західноукраїнської етнополітичної сфери, формулювання векторів взаємодії рівно- та різностатусних етнонаціональних спільнот, розгляду діалектики етнополітичних, етносоціальних та соціокультурних суперечностей та конфліктів, пошуку шляхів досягнення порозуміння між етнонаціональними спільнотами, а також вивченню специфіки сприйняття «іншостей» на груповому та індивідуальному рівнях.

Етнокультурна самобутність етносу – це комплекс особливих рис матеріальної та духовної культури, що притаманні конкретній етнічній спільноті, склалися у ході її історичного розвитку та відрізняють її від відповідних рис іншої етнічної спільноти. Етнокультурна самобутність будь якого етносу неможлива без реального механізму збереження та передачі знань та уявлень про власну етнічну групу, позитивного ставлення до її представників та реальних дій по захисту інтересів своєї етнічної групи, тобто без етнічної ідентичності.

Системотворчим елементом етнонаціональної структури населення Західноукраїнського регіону є український етнос. Саме він виконував функцію демографічної й етнічної основи західноукраїнських земель. Хоча за ознакою чисельності основних елементів вертикаль

етнонаціональної структури місцевого суспільства певною мірою видозмінилася, загалом її конфігурація за цією ознакою виявила тенденцію до стійкості. Лінії розмежування культурного поділу праці, як і економічна конкуренція між основними етнічними спільнотами і групами, були одними із чинників, які зумовлювали етносоціальні суперечності. Адже в XIX– пер. пол. XX ст. культурний поділ праці в Галичині, на Волині й на Буковині та політика центру в розподілі економічних ресурсів створювали численні передумови для посилення міжетнічної напруги й конфронтації. Найсуттєвішим з них було протистояння за землю, яка за своєю сутністю уособлювала найбільшу економічну цінність, призводила до загострення взаємин поляків з іншими етнічними меншинами. Інша особливість, як наголошує І. С. Монолатій, була відсутність розвинутого індустріального виробничого сектора на західноукраїнських землях визначала структуру всіх без винятку етнічних сегментів місцевого етносоціального організму [3, с. 22]. Культурний поділ праці призвів до усталення міжетнічної соціокультурної дистанції між містом і селом. Закономірне прагнення окремих етнонацій (українців, поляків, румунів, угорців) до оновлення власної соціальної структури призводило до боротьби за домінування в містах. Проте суттєвим тут було самоусунення українців від міста як такого, від урбанізації загалом. Досліджуваній соціум за своєю іманентною сутністю залишався традиціоналістським. Стримувальними, хоча не основними, факторами тут виступали інонаціональний характер міст (здебільшого – польсько-єврейського, на Буковині та Закарпатті – румунсько-німецького і угорсько-єврейського) й відсутність у них розгалуженої індустріально-виробничої структури.

Формування етносоціальних груп в межах Західноукраїнського регіону – тривалий процес, який змінюється залежно від суспільно-політичної ситуації та пов'язаний з формуванням і закріпленням у середовищі етнонаціональних спільнот майнової нерівності та соціальних функцій. Зокрема етнічні відмінності зазвичай збігалися із соціальними. У межах регіону українці становили лише невелику частину міського населення, адже згідно дослідження І. С. Монолатія на зламі XIX–XX лише кожен десятий українець західноукраїнських земель (зокрема й Закарпаття) був міським мешканцем, тоді як серед поляків та євреїв аналогічні показники були суттєво вищі [3, с. 25]. За тодішніх обставин та відповідно до ролі міста в житті суспільства це означало, що українська спільнота практично була позбавлена контролю не тільки над державною владою та управлінням, органами провінційного і міського самоврядування, але й над промисловим

виробництвом, соціальною інфраструктурою, новітніми засобами комунікації тощо. Українці залишалися найчисельнішою етнічною групою, але за впливом на суспільні й соціально-економічні процеси поступалися полякам, румунам, німцям і євреям. Нерозвинена соціальна та професійна структура етнічної більшості була одним із наслідків тривалого пригнобленого і бездержавного становища.

Формування етнокультурних взаємин в межах західноукраїнського регіону мало і етнополітичне забарвлення, що часто уособлювалося в політичних симпатіях та популярності відповідних ідеологій. Партій, які діяли на західноукраїнських землях, і утворилися на основі етнічної ідентичності, відображала інтереси членів конкретної етнокультурної групи. Примат політичної культури, в якій визначальним концептом повсякчас виступали власні інтереси, – готовність задовольнити їх коштом «чужих», як і численні об'єктивні причини для міжетнічних антагонізмів призвели до такої етнополітичної ситуації, в якій політичні актори різних етнічних спільнот уособлювали здебільшого інституціоналізовані сили, які конкурували/конфліктували. Незважаючи на розбіжності в ідеологіях, наявність у середовищі кожної з спільнот усього спектра сил, етнічні партії виявляли одноставність у категоричності вимог стосовно відродження власних держав. Багатоаспектність їхніх вимог суттєво коригувалася наявністю соціальної бази політичних акторів, варіативністю сповідуваних етнофорами суспільних цінностей. Зокрема, тут превалювали консервативний світогляд або різні шляхи суспільного поступу та засоби його досягнення. Вони виявилися в ході модифікації політичної системи Австро-Угорщини та наступних державних (не національних) утворень, які функціонували на Західноукраїнських землях, і займались формуванням ефективної на той час системи управління етнонаціональними процесами.

Ідеологічний чинник виступав доволі сильним фактором, який стимулював до об'єднання та подальших дій. Одним із критеріїв етнокультурного єднання виступав політичний інтерес. Особливу роль тут відігравали такі фактори, як «мотив небезпеки» і т. зв. принцип справедливості [3, с. 27]. Саме ці чинники були чи не найефективнішими за умов етнокультурної консолідації, а тому етнічні партії Західноукраїнського регіону в минулому і тепер застосовують їх як політичні гасла. Не менш важливу роль у процесі етнокультурної консолідації спільнот відігравали такі категорії, як авторитетність партії чи національного товариства, які представляли ту чи іншу національну меншину, наявність впливових етнічних лідерів. Це пов'язано з рівнем національної самосвідомості групи, її

етнічною культурою, усвідомленням проблем етнічного розвитку і шляхів їх розв'язання, ступенем вираження етнічної самобутності, наявністю такого важливого фактора консолідації, як етнічне лідерство.

Важливий елемент, який гальванізував ціннісні суперечності між різностатусними етнонаціональними спільнотами Західної України є мова. Намагання захистити цей вагомий культурний ресурс стали одним з каталізаторів їхньої етнокультурної консолідації. Така тенденція яскраво відобразилася в боротьбі етнічних меншин за школу з рідними для них мовами навчання й тими суспільними цінностями. Вона доповнилася вимогами збільшити кількість закладів освіти, що фінансувалися б з державного бюджету, розширити можливості етнічних меншин у здобутті середньої, професійної та вищої освіти.

На такому строкатому фоні багатой історії та етнічного різноманіття в межах Західноукраїнського регіону сформувалась природа конкуренція міжетнічного характеру.

Етносоціальна напруга є результатом протидіючого процесу, в якому етнічні меншини конкурували з рівно- та різностатусними спільнотами з метою захисту своїх групових інтересів, їхньої участі в перерозподілі основного економічного ресурсу досліджуваної території – т. зв. «битві за землю». Оскільки конкуренція етнокультурних спільнот відбувалася в реаліях патріархальної економічної структури регіону, то й детермінувалася вона намаганнями нації-держави й етнонаціональних спільнот посилити свої етнічні сектори у торгівлі й виробництві. Зокрема українці трактували інтеграцію в ремісництво й сферу послуг імперативом для подолання їх соціальної неструктурованості, а поляки – посилити свої соціально-економічні позиції у контексті міжетнічної конкуренції з євреями. Боротьба з ними, враховуючи застосовані методи, призвела до еволюційної міжетнічної конфронтації в актуалізований українсько-єврейський етносоціальний конфлікт, особливо у західноукраїнських селах. Тут він відбувався як боротьба українців з шинкарством, єврейською торгівлею, спроби витіснення з ринку праці євреїв-ремісників. Джерелом загострення міжетнічних стосунків і поглиблення напруги між етнокультурними спільнотами загалом стала й діяльність організацій етнічного бізнесу, зокрема кооперативів. Їх діяльність була спрямована врегулювання значимих для груп проблем. Вони виникали внаслідок бажання реалізувати стратегію «єдності в різноманітності», з одного боку, і захисту етнокультурними спільнотами своїх культурних ресурсів, намагань зберегти простір соціокультурної дистанції, з другого.

У більшості випадків конструктивним компонентом міжкультурних взаємин на західноукраїнських землях залишалася етнічна толерантність. Незважаючи на відмінності, інколи дуже суттєві, в ціннісно-нормативних установах груп, в етнополітичній поведінці та етнокультурній традиції, існували більш-менш спільні уявлення про етнічну толерантність, терпимість і згоду. Тому саме толерантність та інтолерантність повною мірою відігравали тут визначальну роль у практиці насилля і ненасилля, у динаміці інтеграційних і дезінтеграційних процесів.

В умовах політизації етнокультурних взаємин, інтенсивної міжетнічної взаємодії і досить високого рівня конкуренції за дефіцитні ресурси етнічні групи та їхні лідери виступали/виступають з вимогами/пропозиціями зберегти власні етнокультурні традиції. У цих реаліях і виникла необхідність оптимізації міжкультурної взаємодії та адаптації до умов/правил поліетнічного суспільства.

Культура досліджуваного регіону була наслідком дії різних чинників, які, впливаючи один на одного, співтворили культуру взаємодії. Відповідно західноукраїнські землі – той суспільний простір, де етнічні культури зустрічалися, перепліталися, інтегрувалися та вичленовували нову, міксовану форму, яка відзначалася умовами співжиття та толерантності.

Емпірика етнічних і культурних інтеракцій на західноукраїнських землях свідчила про існування етичного компонента міжетнічної взаємодії, який можна подати у вигляді етичного правила – «поступай з іншими так, як би ти хотів, щоб поступали з тобою». В соціально-політичному плані це правило проявлялося в толерантності – повазі й визнанні етнокультурних відмінностей, у сприйнятті етнокультурного багатоманіття. Натомість приклади відчутності толерантності в міжетнічних відносинах створювали умови, які руйнували тодішню систему міжетнічних взаємин, призводили до етнічного насилля, використання фізичної сили для задоволення індивідуальних і групових інтересів і досягнення мети. Зокрема, це зростання радикальних тенденцій, в основі яких лежали не просто нетерпимість, а несприйняття «іншості», що призводило до деструктивних етнічних конфліктів. Тому в багатьох випадках толерантність та інтолерантність відігравали визначальну роль у практиці (не)насилства, в динаміці (дез)інтеграційних процесів. А от комунікативна успішність діалогу культур і етнічних груп значною мірою залежала від того, яким чином використовуватимуться/реалізовуватимуться ресурси толерантності, «етнічна близькість» груп та етнофорів – необхідна умова розвитку

ефективних форм інтеграції в націю-державу.

Висновки. Загалом нами встановлено, що етнокультурні взаємини та реалізація консолідаційної політики у західноукраїнському регіоні має незначні перепони у формі етнонаціональної мозаїчності і етнонаціональної поліареальності; в окремих регіонах є ймовірність підтримки населенням маргінальних чи деструктивних щодо загальнодержавних інтересів політичних лозунгів; посереднім є рівень компліментарності міжетнічних взаємин. Водночас мультикультуралізм даної території дозволяє простежувати еволюцію оптимальних етнополітичних пропорцій і співвідношень у структурі державно-територіального устрою, а також забезпечення збалансованого впливу етнічних проявів та поглиблення культурної ідентичності у регіонах етнічного й конфесійного розмаїття.

Список використаних джерел:

1. Дністрянский М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики : монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 490 с.
2. Кузишин А. В. Сучасні детермінанти геополітичного простору України: національний та європейський аспект. Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп», 2022. № 1 (52). С. 102-112.
3. Монолатій І. С. Західноукраїнський регіону як мультиетнічний ландшафт (спроба висновків десятирічного дослідження). Карпатський край. 2012. № 1. С. 20-35.

Пахомський П.

*магістрант II курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – доц. Дем'ячук П. М.*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ТА РІВЕНЬ ЗАХВОРЮВАНОСТІ НАСЕЛЕННЯ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Визначальною медико-демографічною проблемою сьогодення в Рівненській області, як і в Україні загалом, є зменшення чисельності населення, що є наслідком таких протилежних за динамікою демографічних процесів як зменшення рівня народжуваності та зростання показників смертності. Немаловажну роль у цьому також відіграють міграційні процеси [2, 7].

Мета роботи – здійснити аналіз демографічної ситуації та рівнів захворюваності населення Рівненської області.

Матеріали і методи досліджень. Емпіричною і фактологічною основою дослідження слугували первинні статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в